

**УСТЮРТ КЕНГЛИКЛАРИДА ТАРҚАЛГАН “ОЛТИН ТОМИР”
ЎСИМЛИГИФАРМАЦЕВТИКА СОХАСИ УЧУН “ОЛТИН ЕЧИМ”**

*Абдуназарова Зулайхо Шарифкуловна
Шахрисабз Педагогика Институтини
Катта ўқитувчиси
Нуриддинова Нозима Нуриддин қизи
Шахрисабз Педагогика Институтини
Биология факультетини 1 курсталабаси*

Анотация: Trials of planting 13 types of drought-resistant plants are being carried out in the dry part of the Aral Sea through an innovative approach to strengthening sandslides, reducing the release of toxic aerosol dust from the dry part of the island into the air, and growing seedlings of food plants resistant to desert conditions.

Калит сўзлар: Аэрозоль, иновация, тадқиқот, қандим, қорабулоқ, гидрогель, Орол, Глобал.

2018 йилнинг август ойида Президент Шавкат Мирзиёев Туркменистонни Туркманбоши шаҳрида бўлиб ўтган Оролни қутқариш халқаро жамғармаси тасисчи давлатлар раҳбарлари мажлисида Орол фожеаси оқибатлари бартараф этишда Марказий Осиё давлатларининг ўзаро ҳамкорлиги бўйича бешта таклифни илгари суриб Орол бўйи худудини Экологик инновация ва технологиялар зонаси деб эълон қилиш масаласини кўриб чиқиш ҳақида тўхталган эди. Мутахассисларнинг фикрича бу ташаббус экологик тоза технологияларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишга хорижий инвестицияларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишга хорижий инвестицияларни жалб қилиш учун шароит яратиш: “Яшил иқтисодиёт” экологик тоза, эгергия ва сув тежайдиган технологиялар тамойилларни комплекс тадбиқ этиш, чўлланиш ва экологик миграцияга барҳам бериш: экотуризмни ривожлантириш ва бошқа чора тадбирларни амалга оширишга ёрдам беради. Шу билан бирга маҳаллий олимларнинг тадқиқотлари Орол денгизининг Шимолий томонларида бошқа юртларда учрамайдиган 60 дан ортиқ турдаги ўсимликлар борлигини кўрсатди. Улардан Королков чирмовиғи, Берк бойчечаги, турсимон бойчечак, Боршов пиёзи. Туркистон сарсабли Леманна ковраги, кўп пояси девясил ёввойи ўсимликлари шифобахш хусусиятга эга. Амударё дельтаси, Қизилқум ва Устюрт кенгликларида тарқалган ва “Чўл женшени” “Сақродаги хаёт илдизи”, “Олтин

томир”номлари билан аталувчи Систанхе ўсимлиги фармацевтика олимлари эътиборини торқмоқда.

2 минг йилдан буён Хитой тиббиётида фойдаланиб келаётган бу ўсимликкўп касалликларга даъво ва умрни узайтириш хусусиятига эга. Систанхе бўғинлардаги оғриқлар, буйрак касалликларини даволаш, шунингдек, хотира ва иммунитетни мустахкамлаш, асабни тинчлантиришда айниқса мия ўсимтасининг олдини олишда тенги йўқ дармон ҳисобланади. 2019 2020 йилларда Шимолий Корея ва Хитойдан келган дори тайёрловчилар ушбу ўсимликни аҳолидан кўп миқдорда сотиб олиб юртларига олиб кетишди, лаборатория таҳлиллари юқори халқаро бозорда майдаланган систанхенинг бир килограми 200 500 долларга нархланди.

Синтенхе саксовул, қандим сингари ўсимликларнинг илдизида учрайди, Қорақалпоғистонда унинг 4 тури ўсади.

Синтанхе Шимолий Африка, Марказий Осиё ва Пирений ярим ороли чўлларидагина ўсади. Япония Хитой ва Қозоғистон фармацевтикаси билан косметологиясида кенг кўлланилади. Хозирги вақтда Қозоғистон Марказий Осиёда Систенхени қайта ишлаб, экспорт қилаётган ягона давлат бўлиб унинг асосий харидорлари Япония, Хитой ва бошқа Шимолий Шарқий Осий давлатлардир. Қозоғистоннинг Жамбил вилоятидаги цехда йилига 100тоннадан ортиқ қуритилган систанхе етиштирилади. Қимматли хом ашё сифатида мазкур ўсимликка бўлган талаб йилдан йилга ошиб бормоқда.

Қорақалпоғистонда шифобахш хусусиятга эга, бебаҳо ўсимликлар жуда кўп, хозир худудда ўсадиган 1110 турдаги ўсимликнинг 37 фоизи (410 дан зиёдтури) шифобахш хусусиятга эга.

Орол денгизининг қуриб қолган қирғоғида ўсадиган 73 турдаги ўсимликнинг 13 тури, Устюрта 85 ва сахроли худудларда 66 турдаги шифобахш ўсимликлар топилган.

Ўзбекистон фанлар академиясининг Ботаника боғида хозирги вақтда календула, донник, топинамбур сингари 23 турдаги маҳаллий шифобахш ўсимликлар устида илмий тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Орол денгизининг Шимолий томонларида бошқа юртларда учрамайдиган ноёб турдаги доривор ўсимликларни кучайтириш бу орқали “Яшил макон” дастури ва Оролни асрашда энг самарали лойиҳаларни жалб этиш устувор ишлардан

биридир. Бу таклиф этаётган лойиҳалар Орол денгизининг қуриган қисмида ноёб шифобахш ўсимликларни етиштириш ва Ўзбекистонда фармацевтика соҳасини ривожлантиришга ўз хиссасини қўшиш асосий мақсаддир.

Саксовул, қандим сингари ўсимликлар илдизида учрайдиган систанхени тайёрлашни кўпайтириш учун маълум фармацевтик плантациялар ташкил этиш лозим. Бунинг учун чет эл инвесторлари ўз қизиқишларини билдиришган.

Саксовул, Қандим уруғларини соғлом кўчат холида олиш учун гидрогеллардан фойдаланишни тавсия этамиз. 5 грмм гидрогел 2 литр сув миқдорига тенг намни ушлаб туради. Бу вақтда уруғларни униб чиқиш фоизи ортади. Гидрогел намлик хусусиятини 400 баробар кўп ушлаб туради. Бу лойиха мураккаб кўринсада самарадорлиги юқори бўлиб Гидрогел билан кўчатни етиштириб олиш дунё тажрибасида 25 йилдан буён қўллаб келинади. Гидрогелни яна бир хусусияти у хеч қандай токсик хусусиятга эга эмас.

У 3 йилда тупроққа кесил гази шаклида сингиб кетади. Хозирги кунда ушбу иш бўйича илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Шермухаммад Юнусов “Ўрмон хўжалиги” журнали 2004 йил 4 сон
2. Орол муаммоси ечими Ш.Юсупов 2009 йил 17 июнь
3. Ziyo.uz